

mens zo weinig tijd gunt om wat langer stil te staan bij wat elders gebeurt.

En voor Zuid-Afrika zelf bevat het niet zo veel informatie die de Afrikaner ginds al niet heeft, of ten minste makkelijk kan hebben. De verdringing van de Khoikhoi en de jacht op de San? Ze kunnen het allemaal nalezen in de waarheidsgetrouwe *Bolandia*-reeksen van Jan S. Rabie. De Grote Trek? Hun eigen Frans A. Venter heeft er zijn nuancerende romans over geschreven (Ontluisterend! hebben bepaalde Afrikaners geroepen...). En tal van anderen hebben de mythen helpen ondergraven, elk op zijn manier: André P. Brink met zijn veel vertaalde romans, Anna M. Louw met haar *Kroniek van Perdepoort*, Elsa Joubert met haar *Swerfjare van Poppie Non-gena* (een „indrukwekkende, breed opgesette en ryklik gedetailleerde dokument wat roman geword het”, aldus Brink)... En laatst nog een ander markant boek, samengesteld door Sandra Kriel: *Vir 'n stukkie brood*, een directe transcriptie van bandopnamen van een reeks gesprekken met „plaasarbeiders” en hun gezin in West-Kaapland. Een wrang boek dat alleen in zijn „Opdracht” commentaar geeft: „Die boek word opgedra aan alle plaasarbeiders wie se lewens in die grond ingeploeg word sonder dat hulle die vrug daarvan sien; aan hulle wat as privaateiedom uitgebuit word sonder dat hulle ooit 'n besluit mag neme...”. Een schrijnend document, dat André Brink verplichte leessoef vindt „vir iedereen wat in dié land oë het om te lees”.

Ze kunnen het weten, maar *willen* ze dat? Men kan eraan twifelen in dat land, waar de 19-jarige Ronnie van der Merwe de zwarte Japhta Kgopa koelbloedig en zonder enige aanleiding doodknuppelt en daarvoor *twee maanden* cel krijgt,... uit te zitten tijdens de week-ends. Terwijl dezelfde dag, in hetzelfde Johannesburg, twee jonge zwar-

ten vier jaar krijgen, onvoorwaardelijk, omdat ze in het openbaar een huldelied zongen aan het adres van Nelson Mandela (*Le Monde* van 7 juni 1983).

Jan Deloof

Steven Debroey, *Zuid-Afrika. Naar de bronnen van de apartheid*, De Vroente, Kasterlee, 1983, 620 p. Met verschillende kaarten, een uitvoerige biografie en index.

Groei van een Vlaamse identiteit.

Sinds een tien à vijftien jaar hoeft er in Vlaanderen niet meer te worden geklaagd over een gebrek aan belangstelling voor de eigen geschiedenis en emancipatiestreven in de pers. En wel in die mate dat de lezer door een instinctief gevoel van medeloesheid wordt overvallen als er een werk verschijnt als *Geschiedenis van Vlaanderen van de oorsprong tot heden*: daar is datzelfde verhaal opnieuw, zoals we dat al zo vaak in één of andere vorm hebben gelezen, in tal van publikaties, gaande van 20-delige encyclopedische werken als *Twintig eeuwen Vlaanderen* tot pockets als *De Vlamingen* van Manu Ruys. Om het dan nog niet te hebben over de 2-delige *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, de al enkele jaren uitverkochte 5-delige *Winkler Prins Encyclopedie van Vlaanderen*, de nog verschijnende 10-delige *Culturele geschiedenis van Vlaanderen*, Chris Vandebroekes *Sociale geschiedenis van Vlaanderen* of zelfs de *Politieke geschiedenis van België sinds 1830* van Els Witte en Jan Craeybeckx, waarin Vlaanderen en de Vlaamse beweging zeker niet worden ondergewaardeerd.

In 1973 had Wim Blockmans het in een artikel in *De Vlaamse Gids* al over deze publicistische inflatie in termen als „de Vlaamse Beweging als bestseller”. Hij stelde daarbij vast dat deze publikaties zinvol waren in de mate waarin ze enig weerwerk konden bieden tegen de Belgicistische his-

torische visies (en de daaraan verbonden waardenschalen) in geschiedenisboekjes, maar waar-schuwde meteen ook voor „een loutere legitimatie van een intussen tot 'establiment' uitgegroeide Vlaamse natie”. Nationale geschiedenis hoeft geen nationalistische geschiedenis te worden, hoe hartelijk men dit Vlaanderen ook liefheeft.

Hoe dan ook, Henri Pirenne is al lang morsdood en geen zinnig mens zal zich vandaag nog be-roepen op diens „amper” een halve eeuw oude *Histoire de Belgique*. Het is van symbolisch belang dat uitgerekend diens uitgever La Renaissance du Livre vandaag de *Geschiedenis van Vlaanderen* op de markt brengt. Ongetwijfeld spelen hierbij ook strikt commerciële motieven mee. Zoals in het voorwoord wordt aangegeven, heeft Vlaanderen vandaag een heel eigen identiteit verworven - het heeft zelfs een eigen executief orgaan, dat heel protserig en zelfs zonder legale grond „de Vlaamse regering” wordt genoemd, als resultaat van een aan zowat alle kanten manklopende staatshervorming - en het is vanouds zo dat iets des te respectabeler wordt naarmate de geschiedenis ervan langer is, een geschiedenis die in de historiografie wordt vastgelegd en bevestigd. En zo moet men echter ook instemmen met het voorwoord, waarin wordt vastgesteld dat er tot nog toe geen enkel synthetisch overzicht bestaat over de wordingsgeschiedenis van die identiteit. Het is daarna des te jammer dat ook deze *Geschiedenis van Vlaanderen* een weliswaar fors en fraai uitgegeven, maar daardoor ook duur werk is, dat wellicht nog aan belang zou gewonnen hebben ware het in een iets soberder editie verschenen, die een breder publiek had kunnen bereiken. Het lijkt immers een Vlaamse wetmatigheid te zijn dat forse banden eerder op de boekenplank worden „bijgezet”, waarbij de titel en de fraaie uitvoering al volstaan

als formele bevestiging van die identiteit, eerder dan dat kennis wordt genomen van hun desgevallend verontrustende, trouble-rende of kritische inhoud.

Deze *Geschiedenis van Vlaanderen* is een collectief werk, met bijdragen van eerder genoemde Wim Blockmans (thans hoogleraar in de sociale geschiedenis aan de Erasmus Universiteit Rotterdam), Hugo Soly (werkleider aan de Rijksuniversiteit Gent) en de hoogleraren Renée Doehaerd, Jan Craeybeckx en Els Witte van de Vrije Universiteit Brussel. Prof. Witte verzorgde de wetenschappelijke coördinatie. Het is in die mate een origineel werk, dat het een synthetische visie wil bieden, waarbij het veeleer om te doen is de feiten uit het verleden te verklaren, te interpreteren en te duiden. De auteurs richtten hun aandacht daarom in de eerste plaats op de „sociologische” aspecten van de economische, sociale, politieke, culturele en mentale geschiedenis en de interactie ervan.

Dit laatste betekent echter nog altijd véél hooi op de vork van één auteur, zelfs al beperkt die zich tot één periode. Het lijkt daarbij haast onvermijdelijk dat één of ander aspect fataal in de verdrukking moet komen, zeker als de auteur verstrikt raakt in het dilemma ófwel toch een zo volledig mogelijke opsomming, ófwel een sociologisch aperçu te geven, zoals in het deel over de cultuurgeschiedenis van de 20e eeuw, dat wellicht het minst geslaagde deel van het boek is. Als de synthese immers achterwege blijft, moet de auteur zich tevreden stellen met korte, gefragmenteerde en geïsoleerde typering, die uiteindelijk niks meer betekenen. Over de auteur Ward Ruyslinck (p. 320) wordt zo gesteld dat hij het in zijn eerste werk had over „de aftakeling van de menselijke waardigheid in een gebureaucratiseerde samenleving”, waarna volgt: „In latere werken duikt soms een lu-

diek element op” waarmee de kous blijkbaar af is.

Het boek bevat vijf grote hoofdstukken. Het eerste, van Renée Doehaerd behandelt de vroege middeleeuwen, waarbij nogal wat aandacht wordt besteed aan de taalgrens, het tweede, geschreven door Wim Blockmans, beschrijft de groei naar een verstedelijkte samenleving, het derde, door Hugo Soly, beslaat de periode van de 16e tot de 18e eeuw, die wordt samengevat onder de noemer van het handelskapitalisme, in het vierde onderzoekt Els Witte de 19e eeuw, het tijdvak van „arm Vlaanderen”, terwijl het laatste hoofdstuk, van de hand van Jan Craeybeckx, de krachtlijnen van de geschiedenis van onze eeuw aanduidt. In de gekozen thema's is ook de hand van de auteurs en hun specifieke specialisaties en belangstellingsvelden te herkennen. Deze werkwijze kan misschien op het eerste zicht de homogeniteit van het boek in zijn structuur en focus schenden, ze heeft alvast het voordeel dat de specificiteit van de onderscheiden periodes, zoals ze door de respectieve auteurs wordt onderkend, tenvolle gerespecteerd blijft en niet in vooraf afgelijnde structuren wordt gewrongen. Liever liet men de structurering over aan de individuele auteurs.

Belangrijk in een boek, dat zich erop toelegt de groei van een „nationale” identiteit te schetsen, is dat duidelijk wordt in welke etappes de kenmerken van die identiteit groeien. De commentariërende besluiten bij elk hoofdstuk zijn hierbij van groot belang, omdat daarin niet alleen die etappes worden aangeduid, maar omdat daarin ook de ambitie kan gerealiseerd worden de diverse „sociologische” aspecten tot elkaar te relateren, wat in de meeste gevallen aardig is gelukt. In diezelfde zin lijkt het ook verantwoord dat de 19e en de 20e eeuw samen goed zijn voor de helft van de omvang van het boek. Tenslotte is het

daarin dat die identiteit haar definitieve en huidige vormingsfase doormaakt.

Marc Reynebeau

Els Witte e.a., *Geschiedenis van Vlaanderen van de oorsprong tot heden*, La Renaissance du Livre, Brussel, 1983, 357 p.

Woordenboek van de Vlaamse dialecten.

De *Inleiding* en *Deel I* werden besproken in *Ons Erfdeel*, jg. 23, 1980, nr. 2, pp. 305 vv. Het was de hoogste tijd om de vaktalen van deze met verdwijning bedreigde beroepen vast te leggen, om zodoende die, ons telkens verbazende, rijkdom aan Nederlandse ambachtswoorden in hun dialectische verscheidenheid aan aan het nageslacht door te geven, en misschien, in deze tijd heimwee naar vroeger, in een zekere mate aan te houden. Want deze drie bundeltjes die de vaktaal van mandenmaker en strodder, handspinner en touwslager bevatten, geven bovendien niet alleen de beschrijving van materiaal en gereedschap, maar ook de werkwijze, nl. hoe het allemaal gedaan moet worden, vanaf de eerste voorbereiding tot aan het eindresultaat. Met een beetje goede wil zou je het een gebruiksaanwijzing kunnen noemen. Elk deeltje bevat bovendien verhelderende tekeningen en foto's.

Maar onze aandacht gaat allereerst uit naar de woordenschat (letterlijk). De mandenmakerij alleen al bevat ruim duizend termen en verschillende pagina's soorten wissen. In onze Westhoek, meestal aan weerskanten van de schreve, vind je o.m. *wiedauwwissen*, *bollaardwissen* (bollaard, van „bol” dat kop betekent: knotwilg) of *vitwissen*: een benaming die ik hier verrast terugvind en die me herinnert aan een kwelrijmpje dat een man ons als kinderen op de vlasakker leerde, en waarvan ik de betekenis toen niet snapte. Het eindigde zo: